

Magnetisörens femte vinter

Bedragare eller undergörare?
Det är frågan, när det gäller Friedrich Meisner, som kommer till en nordsvensk stad i början på 1800-talet och påstår sig kunna bota sjuka.

Magnetisörens femte vinter är en film där konflikten mellan alternativ läkekonst och traditionell vetenskap sätts på sin spets - en konflikt som är lika aktuell i dag som för 200 år sedan.

**Rekommenderad för:
gymnasiet**

En filmhandledning av
Anna Magnusson

Inledning

Healing och alternativ medicin är aktuella begrepp i vår tid. New Age-rörelsen har på 1990-talet fått många anhängare. Somliga betraktar rörelsen som flummig, kanske rentav farlig, medan andra är nyfikna och väljer att ta till sig delar av det New Age står för. Trots allt kanske det är få människor i dag som står helt främmande inför tanken att människan är en komplex individ, som lever under inverkan av såväl biologiska, psykologiska som sociala faktorer.

Magnetisörens femte vinter skildrar den urgamla konflikten mellan alternativ läkekonst och traditionell läkarvetenskap eller, om man så vill, mellan känsla och förnuft. Vetenskapen söker en sanning i fakta och apparater och ser människan som en patient. Magnetisören ser personen i sitt sociala sammanhang.

Kanske ligger sanningen någonstans mittemellan, men filmen tydliggör också ett annat vanligt förekommande fenomen i vår tid – vikten av att välja sida. I debatter och diskussioner görs världen ofta svartvit. Människor med lyhördhet och en nyanserad syn på skeenden har svårt att göra sin stämma hörd i ett röstbrus där det verkar viktigast att skrika mest och starkast.

Filmens handling

Bister vinter 1819 – någonstans i norra Sverige. En gåtfull mans

Magnetisören Meisner försänker den blinda Maria i magnetisk sömn. "Det är inte i ögonen som sjukdomen sitter, det är i ditt sinne", säger han. Johanna Sällström och Ole Lemmeke i rollerna.

ankomst vänder plötsligt upp och ner på begreppen i den lilla fridfulla staden. Mannen heter Friedrich Meisner, är magnetisör och sägs kunna bota obotliga sjukdomar.

Folk i allmänhet är nyfikna, men läkarna skeptiska – alla utom stadens aktade doktor Selander, som bär på en stor sorg. Dottern Maria har förlorat synen i en olycka i barndomen och trots sin skicklighet som läkare står Selander maktlös inför hennes problem. Djupt fäst vid sin dotter beslutar han sig för att låta sinhängivelse för vetenskapen stryka på foten och han sätter Maria i behandling hos Meisner.

Maria är en ömtålig flicka, som fruktar beröring av andra än sin far, och redan tidigt anar vi att hennes blindhet har psykiska orsaker, vilket Meisner också påpekar:

– Mörkret finns i ert sinne, inte i era ögon.

Och han försätter henne i magnetisk sömn, för att få henne att blicka in i sig själv.

Behandlingen visar sig verksam. Meisner vinner undan för undan Marias förtroende. Under sömnen börjar hon se sanningen om sin blindhet och det trauma som utlöste den – en våldtäkt under den ryska

invasionen tio år tidigare. Det var när hon blodig efter övergreppet sökte sin mors hjälp och möttes av rädsla och förakt istället för en tröstande famn, som allt blev mörkt för Maria.

Vid Marias sista behandling tillkallas vittnen till behandlingsrummet. Då hon vaknar upp ur sömnen kan hon se.

Ryktet sprids snabbt i den lilla staden. Alla vill tro på undret som har skett och många sjuka vill bli botade av den magiske mannen med magneterna.

Selander anställs som vetenskaplig kontrollant vid Meisners mottagning, där baqueten – hälsokaret – är den centrala punkten och dit det kommer folk i stora skaror för att bli vidrörda av magnetisörens helande händer.

Maria förälskar sig i Meisner, och fadern går motvilligt med på att stödja förlovningen, trots att han planerat annorlunda för dottern – ett äktenskap med kollegan Stenius. Meisner å sin sida är orolig för sitt rykte. Hans praktik har ständigt ögonen på sig. Då det behövs nya bevis för hans storhet utmanar han doktor Stenius på en annorlunda duell. Stenius har länge behandlat en

viss fru Hofverberg för en elak svulst i magen utan att hon blivit bättre. Meisner slår vad om att han ska kunna bota henne.

Under magnetisk sömn berättar kvinnan att hon har ett dött foster utanför livmodern. Meisner bejakar kvinnans teorier och lovar att hjälpa henne driva ut det döda. Inför en stor samling vittnen avlägsnas fostret från kvinnans kropp och de små benbitarna visas upp för en hänförd folkmassa.

Men kontrollanten Selander undersöker benen närmare. De visar sig tillhöra en kyckling. Selander uppmanar Meisner att själv berätta om bedrägeriet med kycklingbenen. Meisner vägrar och ger Selander en kraftig örfil, varpå Selander kläcker nyheten inför den församlade folkmassan.

Tilltron till magnetisören förbyts genast i sin motsats och det blir gatlopp runt staden i jakt på bedragaren, som tillfångatas och misshandlas med kedjor. Maria går åter in i sitt blinda mörker, då hon känner sig sviken av fadern, som misstror hennes älskare. Selander, som trots allt har sett Meisners speciella gåvor, uppmanar sin dotter att hjälpa till att få Meisner fri från det förestående dödsstraffet. Maria lyckas denna gång själv bemästra sitt trauma, då hon förstår att det är enda sättet att rädda Meisner.

Och han blir slutligen friad, men bortvisad från staden. Maria ger sig också av, för att åka till Stockholm och börja ett nytt liv som pianolärarinna.

Filmens kritik

Magnetisörens femte vinter är visserligen placerad i 1800-talet, men filmen har en problemställning som är aktuell även i vår egen tid. Inför millennieskiftet söker människan, liksom i alla tider, svaren på livets mysterier. I dag tydliggörs människors längtan efter under och inre frid inom till exempel New Age-rörelsen.

Striden mellan tro och vetande är det centrala temat i *Magnetisörens femte vinter* och filmen riktar sin kritik åt båda håll.

Å ena sidan har vi den stelbenta vetenskapen, vars filmiske förkämpe är den buttre doktor Stenius. Hans kärlek till Maria är lika rationell som hans misstro mot magnetismen. I hans värld är det funktionellt att ha en blind läkarhustru och en barnjungfru som sköter det praktiska.

Stenius representerar den ena

ytterligheten i en svartvit värld, där det är oöverstigliga gap mellan känslans och kunskapens läkemetoder. Han och hans vetenskapligt inriktade gelikar betraktar den sjuke och hennes sjukdom som objekt och hänvisar henne till en roll av passivitet. Patienten ska bli behandlad och det finns ingen anledning till att ta hänsyn till hennes egna eventuella idéer för hur tillfrisknandet ska ske, inte heller till patientens sociala sammanhang. I vetenskapens värld är människan blott en biologisk varelse, och det finns standardlösningar för hur sjukdomar ska botas.

Å andra sidan står magnetisörens alternativa läkemetoder, i *Magnetisörens femte vinter* representerade av Friedrich Meisner. Hans behandlingar kräver patientens medagerande i tillfrisknandet. Patienten som subjekt måste utveckla högsta möjliga aktivitet mot sjukdomen – det är hon/han själv som har nyckeln till sitt tillfrisknande. Kan sjukdomen ha psykiska orsaker?

Finns det rädsor eller spärrar i patienten som gör att en rutinemässig medicinering inte hjälper? Sitter det sjuka i själen och inte i kroppen? Det är frågor som magnetisören ställer sig.

Men Meisner står för den andra ytterligheten i den svartvita världen. Han framstår i mångt och mycket som en bedragare och charlatan.

Hans skådespelsartade läkekonst får drag av rena hokuspokusmetoder. Han gör profit på sina patienter. Han luras och döljer sanningen för att nå framgång.

Kanske är det för att sanningen inte är så enkel. Fru Hofverberg blir faktiskt fri sin svulst. Maria får synen tillbaka. Magnetisören har lyckats ge dem något som den strikta läkarvetenskapen inte uppmuntrar – tro och hopp.

Det är lätt att dra paralleller till dagens tal om placebo-effekter. Placebo är ett läkemedelsliknande preparat, som helt saknar verksamma beståndsdelar. Tron på att preparatet ska hjälpa, i kombination med att den ordinerande läkaren bryr sig om patienten, får många sjuka att bli uppenbart friskare.

Filmens kritik riktas inte så mycket mot undergöraren själv, som mot hans oärliga metoder. Genom sitt sätt att föra människor bakom ljuset gräver Meisner undan för undan sin egen grav. Vinter efter vinter har han tvingats fly då hans lurendrejeri har upptäckts.

Kanske skulle hans försök blivit bättre mottagna i en annan tid, när terrängen var bättre röjd för metoder, som utgår från att människan är en komplex varelse. Samhället har sällan en välkomnande syn på nymodigheter. I brytningstider uppkommer alltid en misstänksamhet gentemot nya rön, men när det nya väl har vunnit mark vågar alltfler öppna sinnet för en mer nyanserad bild av verkligheten.

★ Stenius och Meisner är motpoler med helt olika värderingar. Diskutera hur de båda ytterligheterna framställs i filmen. Språkbruk? Kläder? Färger? Diskutera vilka filmiska grepp och situationer som tagits till för att understryka det speciella i respektive karaktär.

★ Diskutera synen på en patient som subjekt eller objekt. Har eleverna själva någon erfarenhet av läkarbesök av det ena eller andra slaget och har erfarenheterna i så fall varit positiva eller negativa?

★ Magnetisören är en bedragare, men han har bevisligen utfört under. Är det trots bedrägeriet eller tack vare? Hur mycket spelar människors vilja att bli botade in i deras tillfrisknande?

★ Doktor Selander är den gestalt i filmen som är mest öppen för att ta emot de nya tankarna. Vad har han för anledning att vilja sätta sin tilltro till Meisner? Vad händer med hans tro när dottern Maria plötsligt kan se? Hur känner han sig då han upptäcker att benet från Fru Hofverbergs "barn" kommer från en kyckling?

★ *Magnetisörens femte vinter* handlar om en annorlunda läkare som stöter på patrull för sina kontroversiella idéer. Men den berättar inte bara om ett historiskt skeende. På vilket sätt kan man säga att den grundläggande tematiken i filmen är överförbar även till andra områden? Hur bemöter vårt nutida samhälle nya idéer? Hur ser samhällets institutioner på sina medborgare?

Utbölingen och folket

Friedrich Meisner framstår i filmen som en mystisk man, en kringflackande vagabond, som söker en fristad för sig och sina idéer. Eftersom han är en outsider ligger hans öde helt och hållet i medmänniskornas hän-

der. Om de tror honom och tar emot honom väl vinner han såväl pengar som ära, makt och kanske viktigast av allt – förtroende. Om han inte blir trodd väntar han, förföljelse och flykt.

Det är magnetisören Meisners femte vinter. Han har – kanske motvilligt, vem vet? – fått lära sig det sociala spelets regler. Därför har han slagit följe med en hängiven assistent, som kan sprida sensationella rykten om Meisner och därtill – när han rör sig bland folket – också avläsa människors förväntningar och förhållningssätt.

Det börjar bra för Meisner i den norrländska staden. Han lyckas bota en torgförsäljerska från hennes fula ansiktsvårter bara genom att köpa dem av henne – ett smart grepp för att genast få uppmärksamhet. Folket häpnar, men föraktet från läkarnas sida visar sig genast tydligt. Doktor Stenius kallar vid flera tillfällen Meisner för doktor Kleiner (klein = tyska för liten).

Det sociala mönstret och den ständiga granskningen av Meisners gärningar har säkert en, inte helt o betydlig, del i att han tar till metoder som bedrägeri och oärlighet. Då en patient dör efter en av massbehandlingarna vid baqueten väljer han att dölja sanningen. Han trattar den döde full med sprit och leder hem honom under förklaringen att mannen är stupfull och behöver sova. Döden upptäcks inte förrän nästa morgon, då mannen naturligtvis inte vaknar upp.

★ Diskutera vad som hade hänt om Meisner berättat sanningen om den döde mannen. Skulle någon ha trott Meisner om han berättat att mannen var död, men att det inte berodde på den magnetiska behandlingen. Hur skulle Selander ha reagerat om han upptäckt den döde mannen? Hade Selander förstått? Och hade han i så fall tidigare kunnat göra något för att upprätta Meisner?

Människan tycks i alla tider ha närt ett behov av sensationer och häpnadsväckande nyheter. Det räcker inte med att någonting är lagom. Meisner får människor att må bättre, men så länge det inte finns några vetenskapligt belagda bevis för varför de blir friska, måste det hela tiden till större och större under för att hans popularitet ska upprätthållas. Av den anledningen ägnar sig kanske Meisner och andra männis-

Dr Selander och hans blinda dotter Maria – i rollerna Johanna Sällström och Rolf Lassgård

kor, som har ovanliga gåvor, också mer eller mindre åt lurendrejeri.

I fallet Meisner verkar hans undergörande gåva vara större än han själv riktigt kan förklara. Men någonstans har han förstått att det är väldigt mycket upp till patienten själv om hon ska bli frisk eller inte. Patienterna i sin tur har ett behov av en botande undergörare, eftersom få människor vågar vara tillräckligt starka för att tro på sin egen kraft att bota.

Meisner menar att tron och hängivelsen är nödvändig för att folk ska bli friska. Bedrägeriet med kycklingbenet var nödvändigt för att fru Hofverberg skulle tro på att svulsten försvann ur hennes kropp.

★ Diskutera vad människans behov av sensationer kan bero på. Kan det vara ett uttryck för ett mänskligt sökande, bristen på en religion? Är det fel av Meisner att lura sina patienter och medmänniskor? Är sättet att bota väsentligt eller är det viktigaste att människor blir fria från sina besvär?

★ Filmens slut är relativt öppet. Meisner slipper dödsstraff, men han måste lämna staden och han förenas inte med Maria. Ger filmen någon färdig tolkning på vad som är rätt och fel? Hur föreställer vi oss att Meisners liv kommer att se ut i framtiden? Har han lärt sig något? Har folk i staden fått en ny syn på nymodigheter?

★ Meisner är en utbölning, en man från ett annat land, med värderingar som är nya för folket i den nord-svenska staden. I vår egen tid ser vi ofta exempel på hur människor som är annorlunda på grund av religion, hud- eller hårfärg blir bemötta med misstänksamhet. Diskutera varför.

Att bli sedd

Maria blir kär i Friedrich Meisner. Det är kanske inte underligt. Han ser henne, han lyssnar på henne och han lyckas lösgöra hennes hämningar. Den strikte doktor Stenius – han som ser henne som ett lämpligt parti och i smyg gör upp med fadern om giftermål – har inte en chans.

Inom psykologin och psykoterapin uppstår ofta samma situation. Det är inte ovanligt att patienter blir förälskade i sin psykolog, vars yrkesuppgift är att rikta sin totala uppmärksamhet på att lyssna till och se människan i patienten – med alla hennes/hans fel och brister. Sådant gör att det växer mycket värme i kroppen hos den sedda. Magnetisörens läkemoterapier bygger på just denna närhet och förståelse. Han vinner förtroenden och förvaltar dem. Däri finns hans kraft. Men som betraktare får vi också anledning att tvivla på hans storhet.

Meisner tycks bära på en egen osäkerhet och ett behov av att själv bli bekräftad. Han kan själv inte sätta gränserna för vad som är terapi och var hans egna drifter tar över. Hans behandlingar är av skiftande

slag. En viss änkefru Molin blir till exempel "botad" genom samlag med Meisner under sin magnetiska sömn – och betalar nöjd för besväret då hon lämnar mottagningen!

Erotiken står magnetismen nära. På den verkliga magnetisören Franz Anton Mesmers tid ryktades det om att kvinnorna sökte naturlig avkylning för sina upphetsade känslor i ett madrasserat rum invid baqueten – La salle de crises. Männan från hovet sökte hjälp för sin potens. Sexualitet och bekräftelse är och förblir nära besläktade.

★ Maria blir kär i Meisner. Med hjälp av honom upptäcker hon nya sidor i sig själv, inte bara sanningen om barndomstraumat. Diskutera hennes förvandling från flicka till kvinna. Är hennes kärlek till Meisner äkta eller är det bara ett uttryck för att själv ha blivit sedd? Ser hon Meisner, som han verkligen är? Är kärleken på lika villkor?

Franz Anton Mesmer

Huvudpersonen i *Magnetisörens femte vinter* – Friedrich Meisner – är baserad på verklighetens Franz Anton Mesmer (1734-1815), den animaliska magnetismens fader.

Mesmer var en aktad medborgare i Wien och bland annat god vän till familjen Mozart. Han var på sin tid en både bildad och rik man. Efter en filosofie doktorsexamen i teologi läser han juridik, filosofi och medicin. 1766 blir han promoverad till medicine doktor och 1775 öppnar han läkarpraktik.

Till en början är Mesmer en högt värderad, traditionellt utövande läkare, men den dag då han går ett par steg utanför det rent vetenskapligt belagda börjar hans rykte sättas i gungning och han förvandlas i somliga ögon till en trollkarl.

Mesmer börjar med stor framgång att använda magnet för att bota patienter. Redan medeltidens läkare hade fascinerats av magneten. Om den kunde dra till sig järnfilspån kunde den kanske också dra sjukdomar ur människokroppen, trodde till exempel 1500-talsläkaren Paracelsus.

Mesmers patienter blir friska av magnetbehandlingen, men som vetenskapsman vill han veta varför. Han förklarar fenomenet med att det finns ett fluidum, ett världsstoff, som orsakar sjukdomar om det försätts i obalans. Magnetten har kraften att återställa balansen och bota det sjuka.

Mesmer konstruerar baqueten –

ett stort träkar, i vilket två rader av flaskor med magnetiserat vatten omger en stälstav försedd med rörliga ledningar, som patienterna riktar mot det onda stället. Folk börjar vallfärda till Mesmer i Wien. Snart kommer han underfund med att den läkande kraften kommer från honom själv och inte från magneten.

Magnetten är bara länken, som överför kraften, eller det animaliska fluidet, som han kallar det. Begreppet magnetism får nu en ny betydelse – att låta den hemliga mänskliga (animala) kraften verka på andra människor.

1777 tar Mesmer sig an den unga pianovirtuosen Maria Theresia von Paradies, som är blind, troligen beroende på psykiska störningar. Hennes far går med på att låta Mesmer behandla henne. Efter en tid återfår Maria synen. Parallellerna till Maria och hennes far i filmen är slående.

Också motståndet mot metoderna är hämtade ur verkligheten. Fröken Paradies vanliga läkare – starroperatören professor Barth – börjar en förbittrad kamp mot Mesmers behandling. Han menar att Maria fortfarande kan betraktas som blind, eftersom hon ofta förväxlar färger och föremål som förevisas henne. Barth och hans kollegor hävdar att Maria simulerar, och då fadern dessutom upptäcker att Maria inte har lika stor framgång som seende pianist, beslutar han att avbryta Mesmers behandling. Maria vägrar. Hon är redan alltför bunden till Mesmer. Det spekuleras i att han är hennes älskare, vilket ju i så fall återigen överensstämmer med vårt filmdrama. På grund av de skakande uppgörelserna med föräldrarna slocknar Marias syn igen och behandlingen måste börja från början. De baqueter Mesmer inrättade i Paris verkar i stor utsträckning ha liknat den som iordningställt till filmen. Tjocka mattor, väggbonader, speglar och i mitten det stora hälsokaret – som en monumental brunn. Allt ackompanjerat av musik, precis som i filmen. Mesmer trädde in i lokalen iklädd sidenrob, gick från en patient till en annan med sin magnetstav, varpå de sjuka började skrika, sucka och stöna. Slutligen utbröt masspsykos, under vilken patient efter patient föll i krampryckningar. Så beskrivs behandlingarna av Stefan Zweig i boken "Själslig läkekonst" från 1930.

Mesmers vetenskap blir en modesak och ett societetsnöje. Rikt folk hyr platser vid baqueten, liksom de senare kom att hyra en operalöge.

Mesmers teorier blir underhållning och ytligt samtalsämne. 1784 beslutar Ludvig XVI att låta två kommissioner undersöka Mesmers påstådda läkekonst. Dessa kommer till resultatet att det inte existerar något magnetiskt fluidum, att patienterna inbillar sig att de blir friska och att Mesmers experiment kan vara farliga.

Folket påverkas av fördömandet och börjar svika Mesmer. Han förlöjligas och hånas. Mesmer flyr undan och slår sig så småningom ner i Schweiz, där han tillbringar närmare tjugo år i total anonymitet. Mesmerismen lever vidare utan Mesmer, men under sina allra sista levnadsår blir hans rykte upprättat och han blir den vise, upplyste och beprövade forskaren.

Läkekonst på 1700-talet – New Age i dag

Mesmer var en man, som var både före och efter sin tid. Under 1700- och 1800-talen gjorde apparaten sin entré på den medicinska arenan. Mer och mer ersattes läkarens personkännedom av sakliga fakta som gick att fastställa med mikroskop, mätapparater och röntgen. Färdiga läkemedel ersatte läkarens egenhändigt tillblandade mediciner. Husläkaren, som varit den person som såg människan i patienten, dör bort.

Men så kommer motreaktioner som på beställning. Under 1800-talet växer en hel rad av system fram ur idén att organismen har ett självmotstånd mot sjukdom. Inspirationen kommer från en läkare på 1500-talet – Paracelsus, som bland annat har hävdad: *Ihr sollt wissen, dass die Wirkung des Willens ein grosser Punkt ist in der Arznei.*

Mesmer grundar sin lära om den animala magnetismen just på den "vilja till hälsa" som finns hos människan. Andra yttringar (bl a Mary Baker-Eddys Christian Science och Sigmund Freuds psykoanalys) använder sig av andra metoder än Mesmer, men de är alla eniga om att avstå från kemisk medicinering, apparater och vetenskapens moderna resultat.

Mesmers animala magnetism kom att få sin fortsättning i hypnosen, som än i dag är en etablerad behandlingsmetod inom psykoterapi. Egentligen framkallade Mesmer redan på 1700-talet hypnos, men utan att lägga märke till den. Mesmers patienter försattes i ett hypnotiskt tillstånd, men eftersom det inte var Mesmers mening med behandlingen tycks han inte ha förstätt att den

paranormala sömnen var en del i tillfrisknandet. Istället försökte han framkalla kriser och konvulsioner.

Det finns tydliga paralleller mellan mesmerismen och dagens New Age. I båda strömningarna ses människan i sin fysiska, kosmiska, sociala och metafysiska helhet. Inom New Age ses kosmos som en levande organism eller ett enhetligt energifält. Allt som existerar beskrivs som energi eller medvetande i olika tillstånd. Den yttre verkligheten – kroppen – ska fås att verka i balans med den inre, egentliga verkligheten. Inom New Age är allt som känns bra också rätt – var och en avgör själv. Inom New Age används också healing – att bli botad genom handpåläggning. Positivt tänkande påstås påverka det undermedvetna, så att det man tänker slår in. Faran i mesmerismen, liksom i New Age, är kanske att människorna som tror på det anammar påståenden utan någon vidare eftertanke och analys. Många anhängare till New Age går till och med så långt att de menar att kritiskt tänkande är ett exempel på det begränsade förnuftet. Liksom mesmerismen är New Age något för folket – få intellektuella engagerar sig i New Age-rörelsen, precis som läkarna och vetenskapen var kritiska mot mesmerismen.

Filmens uttrycksmedel och bokens

Filmen *Magnetisörens femte vinter* bygger på P O Enquists roman med samma namn, skriven 1964. Romanens handling utspelar sig i den tyska staden Seefeld på 1700-talet. I filmen är handlingen överförd till 1800-tal och till en nordsvensk stad som skulle kunna vara Umeå. Detta har gjort att en del omvärldsliga detaljer blivit ändrade. Till exempel är det ryssar, som under invasionen av Umeå 1809 har förgripit sig på Maria – inte fransmän, som i romanen. Romanen har tre olika berättarperspektiv:

1) Doktor Selingers (i filmen doktor Selanders) dagboksanteckningar, där alltså han är subjekt.

2) Historien om Meisner, där en allvetande berättare redogör för Meisners upplevelser, känslor, tankar och gärningar.

3) "Dokumentation" om Friedrich Meisner och om läkarvetenskapen på 1700-talet. En berättare försöker ordna och sammanställa fakta från skenbart autentiska källor. Årtal, händelser, historiska personer – det är här romanen får sin självklara

koppling till verkligheten.

Filmens handling är betydligt mer koncentrerad än romanens. I huvudsak är det romanens mellersta tredjedel som iscensätts i filmen. Dessutom är några få av romanens teman och konflikter skärpta och tydliggjorda i filmen. Marias mor är vid liv och har en roll, om än perifer, i romanen, medan hon ju i filmen är död och den som orsakat Marias blindhet.

Kärlekshistorien mellan Maria och Meisner existerar inte i romanen – tvärtom ses Maria och Meisner knappt efter hennes tillfrisknande.

Motsättningarna mellan Stenius/-Steiner och Meisner, liksom Marias rädsla för beröring och beroende av fadern är starkare i filmen. Historien om Marias våldtäkt görs spännande på ett helt annat sätt i filmen än i romanen. Filmbetraktaren förstår undan för undan att något traumatiskt har hänt henne, innan hela handlingsförloppet står klart. I romanen är händelsen inte alls dramatiserad på samma sätt.

★ Hur ser berättarperspektivet ut i filmen *Magnetisörens femte vinter*? I romanen finns det två huvudpersoner – Selinger/Selander och Meisner. Finns det någon ytterligare huvudperson i filmen? Har filmen något subjekt – en person genom vars ögon vi får följa historien eller är kameran en utomstående betraktare? Diskutera hur upplevelsen av en film kan skilja sig beroende på vem som berättar den.

★ Läs gärna romanen "Magnetisörens femte vinter" och diskutera skillnader mellan roman och film. Ni kommer säkert att komma fram till att ett fåtal av romanens händelser är betydligt mer dramatiserade i filmen än i boken, som till exempel sättet att i små portioner ge nycklarna till Marias blindhet.

Varför väljer man att berätta en film på detta sätt?

P O Enquists författarskap

P O Enquist är en av vår samtids största svenska författare. Hans romaner översätts i regel till flera språk och som dramatiker är han vår mest spelade efter August Strindberg.

P O Enquist föddes 1934 utanför Skellefteå och läste litteraturhistoria i Uppsala. Hans 60-tals romaner var inspirerade av den nya franska romanen och tidigt kom hans författarskap att präglas av en tydlig politisk profilering.

Med "Magnetisörens femte vinter" från 1964 gjorde P O Enquist sitt genombrott som författare. 1975 debuterade han som dramatiker med "Tribadernas natt", en pjäs om Siri von Essen och August Strindberg. Även i andra romaner och dramatiska verk är huvudpersonerna hämtade ur verkligheten – till exempel H C Andersen i "Från regnormarnas liv", 1981, Selma Lagerlöf, Victor Sjöström och Tora Teje i "Bildmakarna" från 1998.

P O Enquists intresse för historiska personer, fakta, dokument och vetenskaplig utforskning märks inte minst i "Magnetisörens femte vinter", där han använder omväxlande autentiska och påhittade källor, vilket gestaltar en ovisshet om vad som är sanning och vad som är lögn.

Läs mer

Per Olov Enquist, *Magnetisörens femte vinter*, Norstedts förlag, 1964
Stefan Zweig, *Själslig läkekonst* – (om Franz Anton Mesmer, Mary Baker-Eddy och Sigmund Freud), svensk översättning, 1945

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Norge, Danmark, Sverige, 1999

Regi: Morten Henriksen

Manus: Jonas Cornell, P O Enquist efter Enquists roman

Foto: Dirk Brüel

Klippning: Ghita Beckendorff

Musik: Arild Andersen

Scenografi: Karl Juliusson

Kostym: Katja Watkins

I ROLLERNA:

Friedrich Meisner – Ole Lemmeke

Dr. Selander – Rolf Lassgård

Maria – Johanna Sällström

Stenius – Gard B. Eidsvold

Landshövdingen – Björn Granath

Hushållerskan – Stina Ekblad

TEKNISKA UPPGIFTER:

Speltid: 122 minuter

Bildformat: Vidfilm

Ljud: SRD/SR

Censur: 11 år

DISTRIBUTION:

Columbia TriStar, Box 9501, 102

74 Stockholm, Tel 08-555 790

00, fax 08-555 790 50